

Ekonominin Artıları ve Riskleri

Ahmet YETİM

2005 yılını 2001 ile kıyaslarsak durum iyi çıksa da, durum 2004 kadar parlak değil.

En temel ekonomik hedef olan büyüme yılsonunda yüzde 5,8 olarak gerçekleşeceği tahmin ediliyor. İnşaat sektörü dahil edilmezse, o da olmayacaktı.

Kuşkusuz bu büyümede, enflasyon ve faizlerin düşmesi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artması gibi konularda AB perspektifinin rolü yadsınamaz.

2005 yılı enflasyon açısından ele alındığında yüzde 8'lik hedefin yakalanması bakımından başarılı oldu. Yıl sonunda hedefin altında bir gerçekleşme oldu. Üstelik yükselen petrol fiyatlarına rağmen.

2005 yılında en büyük başarı özelleştirme alanındaydı. Tüpraş sonradan iptal edilse de, Telsim ve Erdemir gibi büyük satışlar yapıldı.

Gerek TMSF, gerekse ÖİB büyük gelirler elde etti. Özellikle Türk Telekom sayesinde, 8,2 milyar dolarlık gelir elde edildi.

Düşen faizlerle borç dinamikleri iyileşti. Reel faizler yüzde 10–13 bandına oturdu.

Kamu borcu 244 milyar dolara çıksa da milli gelire olan oranı Maastricht kriterlerine (yüzde 60) yaklaştı.

Öte yandan, 2004 yılında çok hızlı artan (16,5 milyar dolar) dış borçlar 2005'te aynı düzeyde kaldı.

Bunun yanı sıra kamu maliyesindeki başarılı disiplin sürdürüldü: Yıl sonunda yüzde 6,5'lik faiz dışı fazlaya ulaşıldığı ifade edildi.

Ülkemiz ekonomisi adeta yurtdışı kaynaklı sermaye akınına uğradı.

Son üç yılda ülkeye inanılmaz boyutlarda sıcak para aktı. 58 milyar doları bulan sıcak para kur ve finans piyasalarında belirleyici oldu.

2002 sonunda 8.2 milyar dolar olan yabancı portföy yatırım stoku 2003'te 15.9, 2004'te 32.4, 2005'te 25.6 milyar dolar artışla 58 milyar dolara yükseldi.

Portföy yatırımında üç yıllık artış yüzde 508'e çıktı.

Borsa uçtu: Yüzde 50'nin üzerinde değer kazandı.

58.1 milyar dolarlık yabancı portföy yatırımı içinde en büyük pay 33.8 milyar dolarla hisse senetlerinin.

Son üç yılda yabancıların hisse senedi portföyü yüzde 880 arttı. Yabancıların Türkiye'deki yatırımlarının yüzde 58,2'si hisse senedinden oluşuyor. Bu oranın üç yıl önce yüzde 42 düzeyinde idi.

Böylece borsada yabancıların payı 2005'te 13,5 puanlık artışla yüzde 66,4'e yükseldi.

Borsanın son büyük çıkışına yabancılar öncülük ediyor.

Faizler ise döviz bolluğu ve enflasyondaki düşüşe paralel kademeli olarak geriledi.

Bankalar özellikle konut kredileriyle ciddi bir çıkış yakaladı. Toplam kredilerde yüzde 50'ye yakın artış oldu.

2005 yılında elde edilen büyüme daha çok inşaat sektöründeki gelişmeyle elde edildi.

Kaldı ki, büyümenin bu yapısı ciddi bir dış açık sorunu yarattı. Dış ticaret açığı 45, cari işlem açığı 22.8 milyar Dolara ulaştı.

2003 ve 2004 yıllarında yüzde 30'un üzerinde büyüyen ihracatta artış oranı bu yıl yüzde 15'e kadar geriledi.

Bu düşüşün en önemli nedenleri arasında kurun değer kazanmaya devam etmesi, değerli TL, petrol fiyatlarındaki artış, Çin'le rekabetin güçlüğü, Avrupa'da canlanmanın başlayamaması ve nihayet ciddi bir ihracat stratejisinden yoksun oluşumuz yer alıyor.

Böylece cari açığın milli gelire oranı yüzde 6.2'ye dayanarak çok riskli bir zemine oturdu.

Üstelik yakın bir tarihte de küçülmesi beklenmiyor.

2005 yılında tarımsal üretim artsa da, genel bir verimlilik artışı gözlenmedi.

Sosyal güvenlik açığının milli gelire oranı yüzde 6'larda seyrediyor.

Sanayide büyümenin milli gelir paralelinde gerçekleşmesine rağmen işsizlik oranı 2005 yılında düşmediği gibi yüzde 10,3'e dayandı.

Kur aynı düzeyde kaldığından ücret maliyetleri döviz bazında yükselmiş oldu.

İnşaat sektöründeki gelişme, mali disiplinle borçların görece olarak azaltılması, özelleştirme ve enflasyonla mücadelenin sürdürülmesi ekonominin artılarını oluştursa da sanayideki büyümenin yavaşlaması, tarımdaki kötü gidiş, sosyal güvenlik açıklarının sürmesi, işsizlik ve devasa dış açıkla ekonomiyi bulutsuz görmek mümkün değil.

Ekonominin bazı temel göstergelerinde iyileşme görülse de, sosyal sorunların çözümü adına yapılacak çok iş var.

Çarpık kentleşme, ya da yoksulluk gibi zor konularda gelişme kaydedilmedi.

Sosyal güvenlik, işsizlik, tarım, ya da cari açık gibi sorunların çözümü bekleniyor.

"Cari açık var ama batmadık, şimdilik finanse edebiliyoruz" gibi bir anlayış sergileniyor.

Uyarılara karşın istihdam-sever, ihracatçı ve sürdürülebilir bir büyüme yapısı tasarlanamadı.

Yaşam seviyesini gelişmiş ülkelerdeki yurttaşların düzeyine çıkarmak için uygulanan politikalar ve kurumsal yenilenme süreçleri büyüme stratejisinin dışında kaldı.

Makroekonomik istikrar sağlandı ama işsizlikle mücadele, üretim faktörlerinin kalitesini ve rekabet gücünü artırma, yoksulluğu ve dışlanmışlığı azaltma gibi bir strateji oluşturulamadı.

Türkiye çalışabilir nüfusun toplam nüfusa oranının arttığı, çalışabilir nüfusun sadece yüzde 44'ünün çalıştığı, genç nüfusun yüzde 18'inin işsiz olduğu, çalışabilir yaştaki kadınların ise sadece yüzde 23'ünün iş bulabildiği bir ekonomidir.

İstikrar, büyüme stratejisinin olmazsa olmaz bir parçası olmakla birlikte istikrara odaklanırken orta ve uzun vadeli büyüme perspektifinin unutulması önemli bir hatadır.

Türkiye kriz sonrasında zorunlu olarak istikrara odaklı bir program uyguladı.

İstikrarda sağlanan ilerleme ve uluslararası konjonktürde yaşanan radikal değişme dikkate alınarak programda gereken ince ayarlar yapılamadı.

2003 yılı başında 1,65 YTL/\$ olan kur kasım ayında 1,35 YTL/\$'a geriledi.

Bu durum içeride faizler düşerken dolarını bozdurup bu ülkeye borç verenlere olağanüstü yüksek kazançlar sağladı.

2003 yılı başında dolar bozdurup Hazine kâğıdı alan bir yıl sonra 193 dolar alırken, TL'ye yatıran sadece 157 TL'lik getiri sağladı.

Kur üstünde, yüzde 20 civarında kazanç sağlandı. Yurtiçinde faizler düşerken, yurtdışına dolar cinsinden çok yüksek faizler ödeme pahasına kolay borçlanıldı.

Bu durum, borç dinamiklerini beklenenden çok hızlı düzeltirken, üreten kesimi ve çalışanları zorladı.

Artan cari açık, sanayi üretiminde yaşanan yavaşlama, istihdam düşüşü ve artan ithal girdi yoğunluğu ciddi bir yapısal bozulmaya işaret etti.

İşgücü verimi hızla artarken imalat sanayiinde çalışan başına YTL cinsinden reel kazançların, doların YTL karşısında değer kaybetmesi nedeniyle dolar cinsinden ücretlerdeki artışın baskısıyla, yerinde sayması ücretlilerin reel kazançlarını gerilettili.

Otomotiv ve lastik sektörlerindeki yabancı sermayenin Türkiye'de maliyetlerin yüksekliğiyle ilgili şikâyetleri dikkatle izlenmelidir.

Avrupa'nın gelişmiş ekonomilerinden işgücü maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle kaçan yatırımlar yeni üye ülkelere veya Çin ve Hindistan'a giderken Türkiye'yi pas geçmektedir.

Bize gelen yabancı sermaye ya finans sektörüne girmekte ya da mevcut tesislerden hisse almaktadır.

Tekstil-Konfeksiyon, Deri gibi sektörler yüksek vergi-artan girdi maliyetleri-düşük kur kısılacı altında Uzakdoğu ve Avrupa ekonomilerinin güçlü rekabet çarkları arasında zorlanmaktadır.

İstanbul'da son 18 ayda tekstil-konfeksiyon alanında faaliyet gösteren 200 bin atölyeden 16 bini kapandı. Bir milyon kişi işsiz kaldı.

2006 yılında ise 70 bin atölyenin kapanacağı tahmin ediliyor. İhracatta ve tekstil sektöründeki bu sorunlar, bugünkü kur politikası devam ederse genişleyecek.

Çünkü rekabet edebilmek amacıyla Türkiye'de şirketler ihracat avantajlarını sürdürebilmek için ara mallarını dışardan almak zorunda kalıyor.

Bu durum ihracatçı şirketlere ara malı yapanları zor durumda bırakıyor. Bunlar da hammaddelerini dışardan almak mecburiyetinde kaldığında ekonomiye olumsuzluk olarak yansıyor.

Şu anda Türkiye'de pek çok küçük ölçekli ara malı yapan şirket çok zor durumda. Bunların kâr marjları ve rekabet gücü kalmamış, yaşam savaşı veriyorlar.

Oysa Türkiye'nin faktör yapısını dikkate alan büyüme stratejisi, ulusal firmaların rekabet güçlerini artırıcı stratejileri uygulamaya koyarken, işgücünü ikame eden teknoloji yatırımlarından çok, yeni yatırımlar yapmalarını gerektirmekte.

Dolayısıyla borç dinamiklerini bozmadan ve enflasyonu yükseltmeden ivedilikle çözülmesi gereken sorun, rekabet gücünün yeniden kazanılması olmalıdır.

Bugün reel sektörün en önemli sorunlarından birini de yüksek vergi oranları oluşturmaktadır.

Ülkemizde 70 milyon nüfusta 2 milyonu ancak bulan mükellef sayısı, ülkemizi OECD ülkeleri arasında nüfusuna göre en az vergi mükellefi olan ülke konumunda bulunduruyor.

Dolayısıyla işveren üzerinde üretim-istihdam baskısı yanı sıra yüzde 33'e ulaşan vergi yükü, yüklenen ağırlığı da taşınamaz noktaya getiriyor. Kayıtdışılığı özendirip mükellefi vergi alanı dışına kaçmaya zorluyor.

2005 yılında toplam, 470 bin 45 vergi mükellefi kayıtdışına çıkarken, 246.614 yeni mükellef kaydedilmiş. Vergi mükellef kaydı ise 223 bin 431'i bulmuş.

Tabana yayılan köklü bir vergi reformu yapılamaması kayıt dışını da özendiriyor.

Bu da haksız rekabeti katmerleştirmekte, kayıtdışına yüzde 50-55'lik maliyet avantajı sağlamakta.

Pozitif büyümenin sürdürülebilir olması için reel sektörün sırtındaki vergi yükünün azaltılması, istihdam üzerindeki ağır vergilerin düşürülmesi, Tekstil Sektöründe olduğu gibi ekonomik canlanmanın lokomotifi olabilecek bazı sektörlerde KDV oranlarının düşürülmesi gibi ince ayar yapabilmek esnekliğin gösterilmesi gerekiyor.

Aksi takdirde son dönemde olduğu gibi birçok Türk sanayi şirketi üretimini tasfiye ederken bir bölümü de düşük kârlarla çalışmak zorunda kalıyor.

Bu da sermayedarı ve işçisiyle Türk insanının, Türkiye'nin yoksullaşmasını getiriyor.

Böylece döviz bolluğu ve düşük enflasyon ortamında Türkiye bir yandan kendi sanayiini yavaş yavaş tasfiye ederken, bir yandan da borç parayla giderek artan boyutta ithal mal tüketerek başka sanayilerin değirmenine su taşımakta ve dış borcu her geçen gün katlamaktadır.

Ekonomide risklerin artmasının temel nedeni 2001 yılında yangın söndürme olarak tarif edilen kısa vadeli politikaların orta-uzun vadeli stratejilerle ikame edilememesi olarak görünüyor.

Uygulanan ekonomi politikaları, bugüne kadar ekonomik risklerde meydana gelen aşırı birikimi ortaya çıkarıyor.

İhracatı canlandırarak, özellikle Uzakdoğu kaynaklı ithalatı frenleyecek, döviz kurlarındaki şişmeyi yüzde 15-20 oranlarında düzeltebilecek, üretim, istihdam ve üretim girdileri üzerinde maliyeti düşürecek stratejiler riskleri azaltarak büyümenin sürdürülebilirliği üzerinde olumlu etki yapacaktır.